

De Europese aanbeveling voor geïntegreerd beheer van kustgebieden

Rapportage over de implementatie in Nederland

**De Europese aanbeveling voor
geïntegreerd beheer van kustgebieden
Rapportage over de implementatie in
Nederland**

december 2005

Inleiding

Waarom deze rapportage?

Deze rapportage is opgesteld op verzoek van de EU. In 2002 gingen het Europees Parlement en de Raad van Europa akkoord met een *Europese aanbeveling voor geïntegreerd beheer van kustgebieden* [2](#). Daarin wordt de lidstaten gevraagd een nationale strategie voor zulk geïntegreerd beheer op te stellen, en om in het voorjaar van 2006 te rapporteren over de voortgang. Door deze Europese aanbeveling op te volgen, komt Nederland een afspraak na die al in 1992, tijdens de VN-top in Rio de Janeiro, werd gemaakt (zie kader 'Agenda 21').

Agenda 21: geïntegreerd kustzonebeheer en de VN

De VN-conferentie over duurzame ontwikkeling in Rio de Janeiro (1992) mondde uit in een actieprogramma: Agenda 21. Daarin committeren 178 regeringen zich aan "geïntegreerd beheer en duurzame ontwikkeling van kustgebieden en de mariene omgeving onder hun bevoegdheid". Concreet wordt alle kustlanden gevraagd om:

- te zorgen voor een samenhangend beleids- en besluitvormingsproces voor het kustbeheer, waarbij alle betrokken sectoren aan bod komen;
- het huidige en toekomstige gebruik van kustgebieden in kaart te brengen, en de wisselwerking tussen verschillende functies;
- bij projecten in het kustgebied het voorzorgsprincipe te hanteren om toekomstige knelpunten te voorkomen;
- relevante informatie over de kustzone beschikbaar te stellen aan burgers, belangengroepen en andere betrokken organisaties, en om hen de kans te bieden om te participeren in plan- en besluitvorming.

Sindsdien is het belang van geïntegreerd kustzonebeheer in nog drie internationale verdragen onderstreept (de *UN Convention on Biodiversity*, de *UN Framework Convention on Climate Change* en het *UNEP Global Program of Action for the Protection of the Marine Environment from Land-based Activities*).

Hoe is deze rapportage totstandgekomen?

In Nederland wordt de implementatie van de aanbeveling gecoördineerd door het ministerie van Verkeer en Waterstaat, in nauwe samenwerking met de ministeries van VROM, Economische Zaken en LNV, en in overleg met de kustprovincies, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties. In consultatiebijeenkomsten is overlegd over de beoogde inhoud en is de conceptrapportage besproken.

Wat staat erin?

Zoals het een voortgangsrapportage betaamt, is het doel van dit stuk vooral om te laten zien in hoeverre de Nederlandse kustzone *op dit moment* al duurzaam en integraal wordt beheerd.

Daarvoor is dezelfde systematiek gebruikt die de Europese aanbeveling voorstelt. Allereerst komt de toestand van de kustzone zelf aan bod. Daarvoor zijn 'duurzaamheidsindicatoren' gebruikt die zijn opgesteld door een EU-expertgroep met vertegenwoordigers van alle lidstaten. Als tweede stap is geïnventariseerd hoe het beleid en beheer van de kustzone is georganiseerd, en in welke mate dit geïntegreerd beheer bevordert. Ook is onderzocht welke invloed EU-wetgeving op het huidige beheer van de kustzone heeft.

Dit is dus geen nota met nieuw beleid of een nieuwe strategie. Wel wordt in hoofdstuk vier besproken welke elementen uit de bestaande praktijk de beste kansen bieden om het integrale karakter van het kustbeheer te versterken. Dit alles ter informatie van de EU, andere lidstaten én van Nederlandse belanghebbenden in het kustgebied.

De Europese dimensie

De VN-afspraken over geïntegreerd kustzonebeheer (zie kader *Agenda 21*) zijn al snel na de top van Rio door de EU vertaald in een aantal acties:

1994: De EU vraagt lidstaten om zich meer in te spannen voor geïntegreerd kustzonebeheer (resolutie 94/C 135/02)

1996: Start van een demonstratieprogramma, met in totaal 35 projecten en 6 thematische studies.
Conclusie: elke euro die in geïntegreerd kustzonebeheer wordt geïnvesteerd, betaalt zichzelf uiteindelijk terug, soms zelfs in veelvoud.

2000: De Europese Commissie onderstreept in een *position paper* de noodzaak en de uitgangspunten van geïntegreerd kustzonebeheer en doet een voorstel voor een Europese Aanbeveling.

2002: De Aanbeveling wordt door het Europees Parlement en de Europese Raad aangenomen. Elk land wordt gevraagd een nationale strategie te formuleren en hier in 2006 over te rapporteren.

Definitie kustzone

Wat valt nu wel en niet onder de kustzone? De Europese aanbeveling geeft geen definitie en schrijft geen begrenzingen voor. Nederland hanteert de definitie die ook in de Nota Ruimte (2005) wordt gebruikt: "het geheel van kustzee, strand, duinen/zeedijken en de strook landwaarts daarvan met een functionele of culturele relatie met de kust". Aan de zeezijde beschouwt Nederland de 20-meter dieptelijn als grens; aan de landzijde zijn verschillende begrenzingen mogelijk, afhankelijk van de functie die in het geding is. Vanuit het oogpunt van natuur zal de grens vaak samenvallen met de binnenduinstrand; uit het perspectief van veiligheid met de waterkeringszone. Voor een functie als toerisme kan de grens echter een heel stuk landinwaarts reiken. Ook in andere landen wordt een dergelijke flexibele definitie gebruikt.

De toestand van de kustzone

De kust in vogelvlucht: druk op de ruimte

De Nederlandse kust is grotendeels het product van de natuurlijke processen die zich afspelen in dit deltagebied, waar de rivieren Rijn, Maas, Eems en Schelde de Noordzee ontmoeten. Terwijl het binnenland al sinds de middeleeuwen sterk is beïnvloed door inpoldering en andere menselijke ingrepen, heeft de mens pas in de 20^e eeuw grip gekregen op vorm en ligging van de kust.

In het noorden bestaat de kust uit Waddeneilanden, het erachter gelegen intergetijdengebied en de bedijkte kust van het vasteland. De Hollandse kust bestaat grotendeels uit duingebieden, gepunctueerd met kustplaatsen, dijken en havens. Nog verder naar het zuiden is de uit duinen en dijken bestaande Zeeuwse kustlijn ingrijpend beïnvloed door de Deltawerken, waardoor vrijwel alle zeearmen met (soms halfopen) dammen zijn afgesloten.

Doordat het achterland voor een groot deel onder de zeespiegel ligt, fungeert de kust niet in de laatste plaats als waterkering, waarmee miljoenen mensen en miljarden geïnvesteerde euro's tegen overstroming uit zee worden beschermd. Tegelijkertijd is het een economisch zeer waardevol gebied. Langs de hele kust speelt toerisme een prominente rol, en ook havens, scheepvaart, olie- en gaswinning, bollenteelt, glastuinbouw, drinkwaterwinning en visserij zijn belangrijke functies, vooral langs de Hollandse kust. Verder telt

Nederland onder de zeespiegel

De kust en bescherming van het achterland

Ongeveer de helft van het Nederlandse grondgebied ligt beneden de zeespiegel. Dit gebied vertegenwoordigt echter méér dan de helft van de bevolking én van de economische bedrijvigheid. Deze laaggelegen delen zijn voor hun bescherming tegen overstroming vanuit zee aangevoerd op de kustzone (de brede duingebieden langs de Hollandse kust, en de dammen en dijken in het Waddengebied en de zuidelijke Delta), waarbij een wettelijk beschermingsniveau is vastgelegd (Wet op de Waterkering, 1996).

Deze beschermingsfunctie van de kust wordt de komende decennia alleen maar belangrijker: klimaatverandering leidt waarschijnlijk tot een versnelde zeespiegelstijging, tot meer en zwaardere stormen langs de kust en tot zwaardere golfbelasting op de kust.

de kust natuurgebieden van internationaal belang, zowel in de Zeeuwse delta en de Wadden als in de duinenrijen langs de Hollandse kust.

Al deze functies concurreren in de kustzone voortdurend om de schaarse ruimte. Deze ruimtelijke druk is momenteel groter dan ooit tevoren. De kustverdediging maakt zich op voor zwaardere aanvallen vanuit zee, nu de voorspelde klimaatverandering kan leiden tot snellere zeespiegelstijging en tot meer en extremere stormen. Voor (toekomstige) versterking van de zeewering is ruimte nodig, maar deze ruimte wordt ook geclaimd door de uitdijende kustplaatsen, die steeds meer mensen en economische bedrijvigheid moeten huisvesten.

De uitdaging is, kortom, om ruimte op een verantwoorde wijze te gebruiken en te voorkomen dat de ene functie de andere langzaam verdrijft.

Een geïntegreerde beoordeling

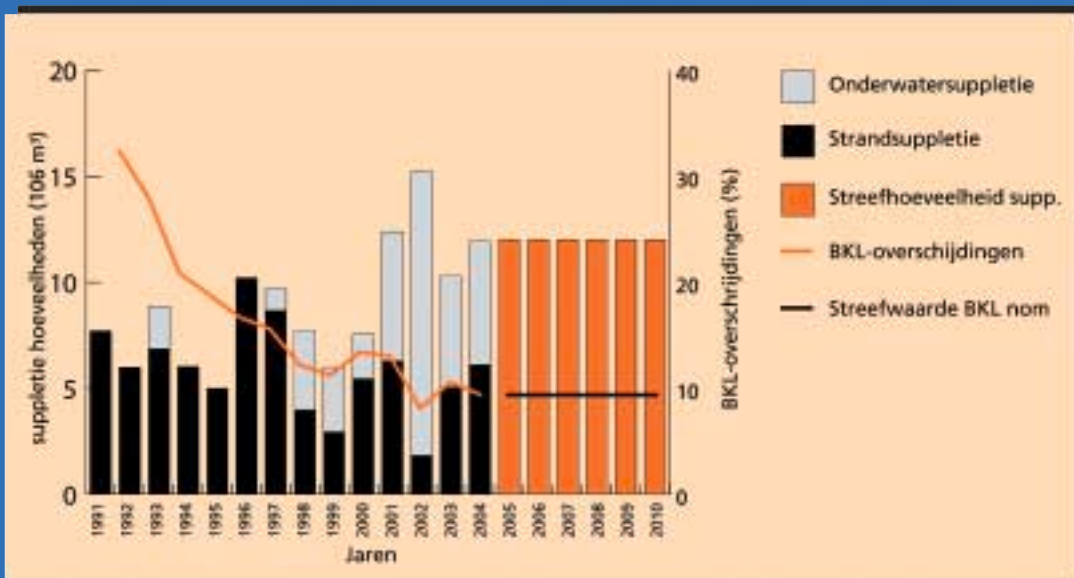
Onderzoek naar het natuurlijke kustsysteem, de effecten van menselijke ingrepen én de eventuele noodzaak daarvan, is niet nieuw. Nederland telt verschillende, langjarige onderzoeksprogramma's. Deze zijn nog sectoraal georiënteerd; ze zijn gericht op onder meer zandtransport, erosie, duinvorming en ecologie.

Om te beoordelen hoe duurzaam de kustzone op dit moment wordt gebruikt, is een meer integrale aanpak nodig. Voor deze rapportage is de Nederlandse kustzone

Handhaven basiskustlijn

Sinds 1990 wordt structurele achteruitgang van de kust tegengegaan door middel van zandsuppleties. Jaarlijks wordt de kustlijnligging aan de Basiskustlijn (BKL) getoetst en wordt bepaald waar en hoeveel zand er gesuppleerd moet worden. Het gedeelte van de Nederlandse kust waar de zee (de kustlijn) structureel verder landwaarts ligt dan de te handhaven basiskustlijn is de afgelopen jaren sterk verminderd.

Met ingang van 2001 wordt zand gesuppleerd om de totale zandvoorraad van het kustsysteem op peil te houden. Dit is nodig om de kust als geheel, ook op langere termijn, voor achteruitgang te behoeden. Eens in de vijf jaar wordt de 'zandbalans' geëvalueerd: de winst- en verliesrekening van alle zandverplaatsingen in het kustsysteem. Het jaarlijkse suppletieschema voorziet in twee soorten zandsuppletie: op het strand en op de onderwateroever. Beide soorten suppleties dragen zowel bij tot het dynamisch handhaven van de kustlijn als tot het op peil houden van de totale zandvoorraad in het kustsysteem.

Zandsuppleties sinds 1991 en de invloed ervan op de ligging van de kustlijn. Het aantal plaatsen waar de kustlijn verder landinwaarts ligt dan de afgesproken Basiskustlijn, lag in 2004 op de afgesproken grens van 10% van de locaties.

beoordeeld aan de hand van 'duurzaamheidsindicatoren' (zie bijlage 1). Deze indicatoren zijn ontwikkeld door de expertgroep die de Europese Commissie heeft opgericht, en waar alle kuststaten in vertegenwoordigd zijn. De duurzaamheidsindicatoren schetsen een beeld van het huidige landgebruik, de aanwezige natuur- en cultuurwaarden, het economisch gebruik, maar ook van de waterkwaliteit langs de kust en de kwetsbaarheid van het gebied voor klimaatverandering [o](#).

De uitkomsten

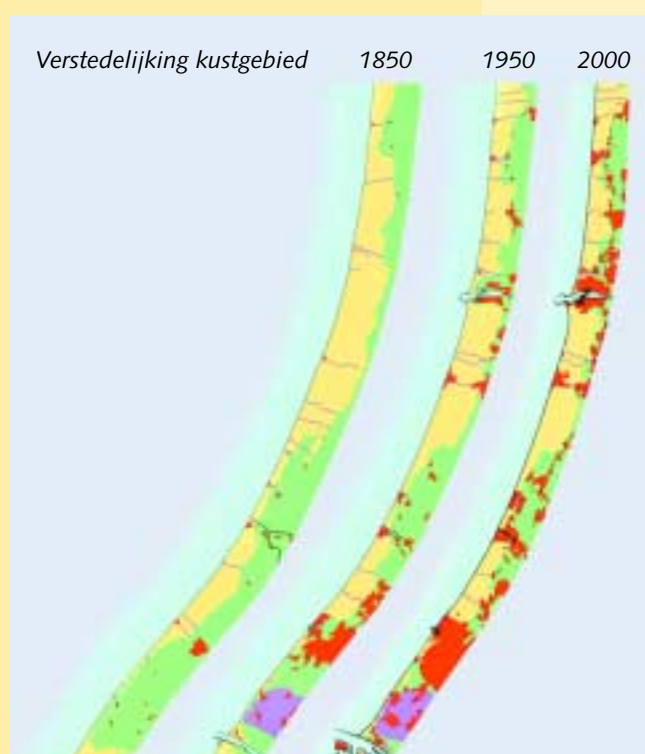
Bij het beoordelen van de verschillende 'scores' is vooral gelet op de mate waarin de toestand van de kustzone afwijkt van die in de rest van het land. Als dit het geval is, kan het gerechtvaardigd zijn om op nationaal of Europees niveau specifieke aandacht aan de kustzone te besteden.

De onderstaande beschrijving van de toestand van de Nederlandse kust is een momentopname, waaruit nog niet voor alle indicatoren een positieve of negatieve ontwikkeling afgeleid kan worden. Wel komt uit de indicatoren duidelijk het specifieke karakter van de kustzone naar voren.

Bebouwing en bevolking

Door de uitgestrekte duingebieden is het percentage bebouwd gebied in de kust-

zone bijvoorbeeld lager dan in de rest van het land (resp. 10% en 14%). Daarmee onderscheidt Nederland, en vooral het Delta- en Waddengebied, zich van andere kustgebieden in de zuidelijke Noordzee. Hier is de kust over het algemeen dichter bebouwd dan het achterland (resp. 16% en 10%), en de bebouwing aan de kust groeit ook sneller aan. Hetzelfde geldt voor de bevolkingsdichtheid; in 2004 telde Nederland gemiddeld 400 inwoners per vierkante kilometer in kustgebieden, en

490 inwoners per vierkante kilometer in het achterland. De bevolkingsdichtheid groeit aan de kust bovendien langzamer dan in de rest van het land. ⑤

Kustplaatsen die wél bebouwd zijn, hebben een belangrijke toeristisch-recreatieve functie. Dat is ook zichtbaar in de marktprijs van vastgoed: de gemiddelde prijs van een

woning aan de kust is hoger dan in andere gebieden van Nederland, al gaan de huidige, sterke prijsstijgingen in beide gevallen gelijk op. Een deel van de woningen aan de kust fungeert als tweede woning of vakantieverblijf en doet dus maar een deel van het jaar dienst. Het percentage tweede woningen aan de kust is overal dan ook (fors) hoger dan in het achterland: gemiddeld 5%, tegenover 1% in het achterland. Regionaal is het contrast nog groter. In Friesland en Noord-Holland ligt het gemiddelde percentage tweede woningen rond 8%, in Zeeland loopt het op tot 20%. In sommige gemeenten worden zelfs percentages tot 80% geregistreerd. ⑥

Indicatoren

Sinds de VN-conferentie in Rio zijn door verschillende organisaties (VN, Wereldbank, maar ook verschillende nationale instituten) alles bij elkaar honderden verschillende indicatoren ontwikkeld waaraan de ontwikkeling van geïntegreerd kustzonebeheer kan worden afgelezen. De Europese expertgroep op het gebied van geïntegreerd kustzonebeheer heeft in 2002 een selectie gemaakt van indicatoren die voor de lidstaten relevant en bruikbaar moeten zijn. Deze set bestaat uit twee soorten indicatoren. De ene groep bestaat uit procesindicatoren ('hoe wordt beleid en beheer gecoördineerd, en hoe integraal zijn ze?'). Daarnaast zijn er duurzaamheidsindicatoren, die de toestand van de kustzone zelf in beeld brengen (met aandacht voor bijvoorbeeld landgebruik, natuurlijke en culturele waarden, waterkwaliteit en de gevoeligheid voor klimaatverandering). Zie voor een overzicht van alle indicatoren de bijlagen 1 en 2.

Economie en milieu

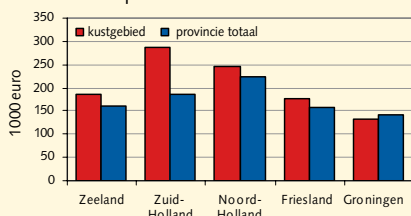
De toeristisch-recreatieve functie heeft een sterk effect op de sociaal-economische situatie in de kustzone en op het milieu, zo blijkt uit andere indicatoren.

Allereerst is toerisme een belangrijke drijfveer voor economie, handel en diensten (de zgn. tertiaire sector). Het gemiddeld aantal overnachtingen in kustgemeenten is tot zeven keer groter dan het aantal toeristische overnachtingen in gemeenten in het achterland. In absolute aantallen is het verblijfstoerisme aan de kust zelfs belangrijker

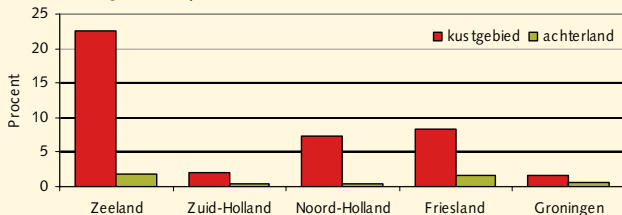

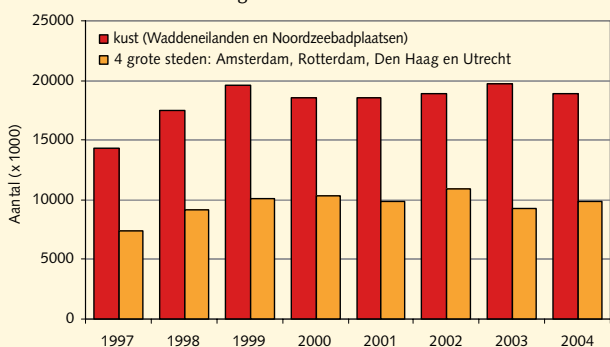
Gemiddelde waarde van het vastgoed in de kustprovincies - situatie 2005

Percentage tweede woningen ten opzichte van het totaal aantal woningen - kustprovincies 2004

Aantal overnachtingen in toeristische accommodaties in Nederland

dan dat van de vier grootste steden van Nederland. Dit heeft uiteraard grote consequenties voor het sociale netwerk van de bevolking aan de kust, vooral op plaatsen waar de bevolkingsaantallen toch al laag zijn. Met name in het Waddengebied en de Delta is de verhouding tussen de permanente en de tijdelijke bevolking tijdens het toeristisch seizoen erg groot. Tegenover elke inwoner van het Waddengebied staan jaarlijks 260 toeristische overnachtingen. Cijfers in dezelfde orde van grootte werden geregistreerd voor bepaalde kustgemeenten in Zeeland. ❸

Om de tijdens het toeristisch seizoen sterk aanzwellende bevolking te bedienen en daarbij de volksgezondheid en het milieu niet te zwaar onder druk te zetten, moeten kustgemeenten extra investeren in infrastructuur en diensten (afval, watervoorziening, gezondheidszorg, recreatie). Om deze druk te verlichten, kiezen de meeste Nederlandse kustgemeenten voor kwalitatieve in plaats van kwantitatieve groei. In de Nederlandse kustprovincies is in 2004 bijvoorbeeld aan 152 accommodaties een internationaal milieukeurmerk verleend. Binnen de kustgebieden langs de zuidelijke Noordzee neemt vooral Zeeland op dit vlak een prominente positie in, mede doordat ook campings in dit kwalitatief hogere segment worden meegenomen. ❹

De toename van het aantal stranden en jachthavens met een 'blauwe vlag' laat zien dat de kwaliteit van het kustwater geleide-

lijk verbetert. Binnen de EU heeft Nederland de op één na hoogste score voor het naleven van de Kaderrichtlijn-streefwaarde (guide value) voor zwemwaterkwaliteit.

Betekenis en toekomstig gebruik van indicatoren

Hoewel het specifieke karakter van de kustgebieden duidelijk wordt uit deze eerste inventarisatie, is toch enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie. Vaak zijn de onderlinge verschillen tussen de kustprovincies groter dan de verschillen tussen kust en achterland. Zo zijn er grote verschillen tussen de drukker bebouwde en bewoonde Hollandse kust en de meer uitgestrekte en natuurlijke kustgebieden in het noorden van het land.

De gebruikte set indicatoren is uiteraard voor verbetering vatbaar. Veiligheid maakt bijvoorbeeld geen deel uit van deze set duurzaamheidsindicatoren, maar wordt in Nederland regelmatig beoordeeld, bijvoorbeeld aan de hand van nauwkeurige metingen van de kustlijn (zie kader Handhaven Basiskustlijn op pagina 6). Bij het vaststellen van een voortaan te gebruiken set indicatoren zal ook de beschikbaarheid van de benodigde informatie een belangrijk criterium zijn. De (al dan niet aangepaste) indicatoren kunnen de basis vormen voor een regelmatige, nationale rapportage, zoveel mogelijk gebaseerd op eenvoudig te verzamelen gegevens.

De organisatie van kustbeheer en -beleid

Veel beheerders

Het Nederlandse kustgebied wordt door tal van publieke en private instanties beheerd. Vaak zijn beheerders verantwoordelijk voor verschillende functies. Zo is het natuurbeheer van een groot deel van de duinen in handen van de duinwaterbedrijven, die in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor drinkwaterwinning. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het beheer van de Noordzee, en ook voor het instandhouden van de kustlijn. De waterschappen beheren onder toezicht van de provincie de waterkering voor de bescherming van het achterland tegen overstroming. Gemeenten en provincies zijn verantwoordelijk voor de ruimtelijke zonering waarmee de verschillende functies van de kust tot hun recht moeten komen.

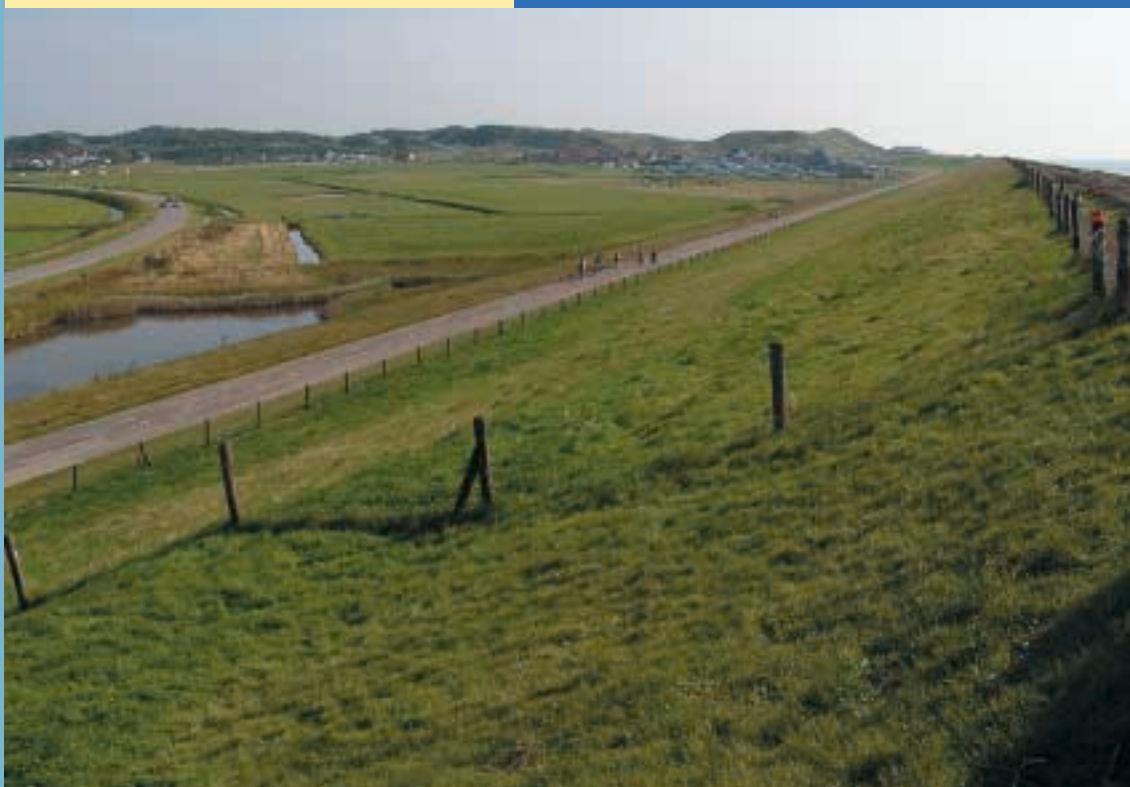
Zoals gevraagd in de Europese aanbeveling, is in Nederland geïnventariseerd hoe het beleid en beheer georganiseerd is en in hoeverre dit geïntegreerd beheer bevordert dan wel in de weg staat. Deze inventarisatie wijst uit dat beleid en beheer is georga-

niseerd in verschillende netwerken – sommige sectoraal, andere gebiedsgericht – en dat beleidskaders inhoudelijk goed zijn afgestemd. Daardoor heeft het beheer de afgelopen jaren al een integraler karakter gekregen.

De praktijk:

Integrale planstudies zwakke schakels

De Nederlandse kustverdediging kent enkele zwakke schakels, die nu of in de nabije toekomst versterkt moeten worden om het wettelijk gegarandeerde veiligheidsniveau van het achterland te handhaven. Voor de aanpak van deze zwakke schakels worden integrale planstudies ontwikkeld, waarin de vraag niet alleen is hoe de kustverdediging versterkt kan worden, maar ook hoe de ruimtelijke kwaliteit van het betreffende gebied kan worden verbeterd. Deze planstudies worden ontwikkeld door de betrokken provincies. Elke provincie heeft een projectgroep in het leven geroepen waarin ook het Rijk en de waterschappen vertegenwoordigd zijn. Voor elke planstudie bestaat daarnaast een lokale projectgroep waarin ook de gemeente aanschuift. De planstudies worden naar verwachting in 2007 afgerond.

Hondsbossche Zeewering, één van de zwakke schakels.

Organisatie van het beheer

Gezien het grote aantal betrokken partijen is het niet meer dan logisch dat het beleid en beheer van de kustzone voor een groot deel in samenwerkingsverbanden en overlegorganen wordt bepaald. Soms zijn deze netwerken gebiedsspecifiek, zoals de Provinciale Overlegorganen voor de Kust

(POK's), waarin de betrokken overheden en soms ook belangenorganisaties zitting hebben. In andere gevallen zijn ze sectoraal georganiseerd, zoals het natuurbeheerders-overleg in Noord-Holland.

De status van zulke netwerken verschilt. Sommige zijn formeel vastgesteld, andere niet. Vele zijn permanent van aard, maar niet allemaal. Wat opvalt, is dat overheden en belanghebbenden in de kustzone elkaar gemakkelijk weten te vinden, en dat ze allemaal de intentie hebben om de kust integraal te beheren. Dit neemt niet weg dat kustveiligheid vaak het meest dominante vraagstuk is, naast onderwerpen als natuurbeheer en bereikbaarheid van kustplaatsen. 4

De praktijk: De Waddenzee

De Waddenzee geniet een wereldwijde reputatie als een uitstekend voorbeeld van internationale samenwerking voor geïntegreerd beheer van kustgebieden. Begin november 2005 vond al voor de tiende keer een *Trilaterale Regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee* plaats. Nederlandse, Duitse en Deense ministers bogen zich over een advies voor geïntegreerd beheer van het Waddengebied dat is opgesteld door het Waddenzeeforum. In het forum zijn belangenorganisaties, regionale en lokale overheden uit de drie landen vertegenwoordigd. De drie landen zijn voornemens gezamenlijk te werken aan een raamwerk voor de uitvoering van geïntegreerd beheer van het Waddengebied – afgestemd met de strategieën voor de uitvoering van geïntegreerd beheer van kustgebieden.

Organisatie van het beleid

Ook de ontwikkeling van visie en beleid vertoont dit patroon van, soms bijna vanzelfsprekende, samenwerking. Rijksbeleid voor de kust komt tot stand in nauwe samenwerking tussen alle betrokken departementen. In de meest recente rijksnota

Jachthaven Schiermonnikoog buiten het toeristenseizoen.

over de ruimtelijke ordening van Nederland – de Nota Ruimte uit 2005 – is daardoor voor het eerst specifiek ruimtelijk beleid voor de kust opgenomen. Daarnaast besteden de provincies, die het rijksbeleid moeten uitwerken in streek- of omgevingsplannen, steeds meer aandacht aan onderwerpen als kustveiligheid, specifiek bouwbeleid voor de kustzone en kustrecreatie. ❶

Naast de Nota Ruimte is de Derde Kustnota (2000) de belangrijkste beleidsnota voor de kust. Maar het kustbeheer heeft ook te maken met tal van andere nota's en regelgeving, zowel Europees als nationaal, soms gebiedsgericht, dan weer sectoraal. Inhoudelijk zijn al deze verschillende kaders echter goed op elkaar afgestemd. ❷

Uitvoering van beleid en beheer

Dit neemt niet weg dat zich bij de *uitvoering* van beleid wel degelijk spanningen voordoen tussen bijvoorbeeld kustveiligheid, natuurontwikkeling en de economische belangen van kustplaatsen. Een analyse heeft uitgewezen dat de uitvoering van geïntegreerd kustbeheer vergemakkelijkt kan worden door:

- in het rijksbeleid en nationale regelgeving meer ruimte te creëren voor regionaal maatwerk;
- regionale partijen meer concrete mogelijkheden te bieden om zelf de regie te voeren en integrale financiering te verzorgen;
- sociaal-economische aspecten een volwaardige plek in de afwegingen te laten innemen. ❸

Gebruik van beginselen voor geïntegreerd beheer

In de Europese aanbeveling zijn acht algemene beginselen van goed geïntegreerd beheer benoemd. Onderzocht is in hoeverre deze beginselen in de Nederlandse beheerpraktijk al gehanteerd worden.

Bij een analyse van vijf voorbeeldprojecten bleek dat ze niet bewust ter sprake zijn gekomen, maar dat tijdens deze projecten wel degelijk volgens deze beginselen gehandeld is. Betrokkenen bij de onderzochte projecten merkten op dat geïntegreerd kustzonebeleid in de praktijk nooit een doel op zich is; projecten worden

geboren uit een specifiek probleem waar een oplossing voor nodig is. Vaak wordt gestreefd naar een integrale oplossing en komen verschillende functies en belangen aan bod. Maar in geen enkel geval ging het om alle sectoren die de aanbeveling

Overzicht beleidsontwikkeling

- 1990: Eerste Kustnota. Inzet: duurzaam handhaven van de veiligheid en duurzaam behoud van functies in het duingebied. Dankzij deze nota wordt de kustlijn gehandhaafd en komt er in brede duingebieden meer ruimte voor natuurlijke processen zoals verstuiving en sluftervorming.
- 1995: de Tweede Kustnota bevestigt de ingeslagen weg.
- 1996: handhaven van de kustlijn wordt wettelijk vastgelegd in de Wet op de Waterkering.
- 1998: de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) pleit voor veerkrachtige watersystemen.
- 1999: de interdepartementale voorstudie *Kust op Koers* verkent de langetermijnopgaven voor het kustbeleid: robuuste duinen, instandhouden van de zandvoorraad, een kwaliteitsimpuls voor kustplaatsen.
- 2000: de Derde Kustnota werkt het NW4-streven naar 'veerkrachtiger watersystemen' uit voor de kust. De nota onderkent ook de 'zwakke schakels' in de kustverdediging (zie pag. 8) en het risico op toenemende stormschade in direct aan zee gelegen kustplaatsen.
- 2000: de nota *Natuur voor mensen, mensen voor natuur* bepleit een dynamischer kust, met meer ruimte voor natuurlijke processen en voor herstel van het estuarien karakter.
- 2002: de interdepartementale beleidsagenda *Naar integraal kustzonebeleid* formuleert de keuzes die gemaakt moeten worden om geïntegreerd kustzonebeleid te verwezenlijken, om een duurzaam kustfundament vast te stellen en om het 'kustbewustzijn' in Nederland te versterken.
- 2005: Het kustbeleid maakt deel uit van een integrale nota over de ruimtelijke ordening in Nederland (Nota Ruimte).

noemt. Visserij, industrie en mijnbouw, en onderwijs spelen in de voorbeeldprojecten bijvoorbeeld nauwelijks een rol, terwijl recreatie en toerisme, kustveiligheid en natuur juist heel veel nadruk krijgen. 6

Te abstract

De Europese expertgroep heeft naast duurzaamheidsindicatoren (zie hoofdstuk 2) ook een set procesindicatoren opgesteld die moeten laten zien in hoeverre het beleid en beheer van de kust geïntegreerd is (zie bijlage 2). Tijdens de eerder genoemde analyse bleek dat deze procesindicatoren té abstract geformuleerd zijn om er bestaande projecten eenduidig mee te kunnen beoordelen. Wel gaven sommige geïnterviewden aan dat de indicatoren aanleiding waren om het eigen project nog eens kritisch te bekijken. 6

Dezelfde handicap kleeft aan de acht beginselen van geïntegreerd kustzonebeheer: ze blijken te abstract om er lopende projecten echt mee te kunnen beoordelen. Voor een aantal beginselen geldt ook dat specifieke gebiedskennis nodig is om te beoordelen hoe ze moeten worden toegepast. Vooral bij aanvang van een project is het echter zeker zinvol om de beginselen expliciet te bespreken. Het draagt bij tot bewustere keuzes, zowel inhoudelijk als qua proces.

De praktijk: Herstel zoet-zoutovergangen

Van de natuurlijke overgangszone tussen zoet en zout water – schorren, slikken en intergetijdegebieden – is de afgelopen vijftig jaar bijna de helft verdwenen. Aanleg van dijken, inpoldering en zoetwatervoorziening voor de landbouw en voor drinkwater werden belangrijker geacht voor de veiligheid en de ontwikkeling van Nederland dan de natuurwaarden van deze gebieden. Op verschillende plekken langs de Nederlandse kust maakt de geleidelijke overgang van zoet naar zout echter een comeback, onder meer door ontpoldering en kwelderontwikkeling. Niet alleen kan hierdoor waardevolle natuur terugkeren, de kust wordt er ook robuuster, productiever en veiliger door. En daar zijn alle functies mee gediend. 'Zoet-zoutherstel' is in 2004 tot rijksbeleid benoemd in de Agenda Vitaal Platteland van het ministerie van LNV. Ook de ministeries van VROM en VenW leveren een bijdrage.

Beginselen voor geïntegreerd beheer

Een *holistisch perspectief* dat (thematisch en geografisch) rekening houdt met de onderlinge afhankelijkheid van en de verscheidenheid tussen de voor de kustgebieden relevante natuurlijke systemen en menselijke activiteiten.

Een perspectief op *lange termijn* dat rekening houdt met het voorzorgsbeginsel en met de behoeften van de huidige en toekomstige generaties.

Bij geleidelijk verlopende processen een *adaptief beheer* waardoor aanpassingen die gelijke tred houden met de ontwikkeling van zowel de problemen als de kennis daarover, worden vergemakkelijkt. Een en ander impliceert de noodzaak van een solide wetenschappelijke basis met betrekking tot de ontwikkeling van het kustgebied.

De *specifieke lokale kenmerken* en de grote diversiteit van de Europese kustgebieden, zodat door specifieke oplossingen en flexibele maatregelen aan hun concrete behoeften kan worden voldaan.

Het werken met *natuurlijke processen* en het eerbiedigen van de draagkracht van de ecosystemen, zodat onze activiteiten op lange termijn milieuvriendelijker, sociaal meer verantwoord en economisch gezonder worden.

Het *betrekken van alle belanghebbenden* (economische en sociale partners, de organisaties die de bewoners van kustgebieden vertegenwoordigen, NGO's en het bedrijfsleven) bij het beheersproces, bijvoorbeeld door middel van overeenkomsten en op basis van gedeelde verantwoordelijkheid.

Steun en betrokkenheid van *alle betrokken bestuursinstaties* op nationaal, regionaal en lokaal niveau, waartussen passende contacten zouden moeten worden gelegd of onderhouden, teneinde de bestaande beleidsmaatregelen beter te coördineren. Partnerschappen met en tussen regionale en lokale autoriteiten zouden waar zulks passend is tot stand moeten worden gebracht.

Toepassing van een *combinatie van instrumenten* die erop toegesneden is de samenhang te vergemakkelijken tussen enerzijds de sectorale beleidsdoelstellingen onderling en anderzijds die tussen ruimtelijke ordening en het beheer.

Een strategie voor geïntegreerd kustbeheer

De aanbeveling vraagt alle EU-lidstaten om een strategie (of strategieën) op te stellen voor de uitvoering van geïntegreerd kustzonebeheer. Nederland kiest er voor om geen *aparte* strategie voor de kust op te stellen, maar om gebruik te maken van twee bestaande bouwstenen voor geïntegreerd kustzonebeheer, te weten:

- de Nota Ruimte, waarin een nationale strategie is vastgelegd voor algemeen, integraal ruimtelijk beleid;
- de Derde Kustnota, die geïntegreerde kaders voor het kustbeheer en –beleid bevat.

Strategie: Decentraal wat kan, centraal wat moet

Uitgangspunt voor de uitvoering van het ruimtelijke beleid in Nederland is: decentraal wat kan, centraal wat moet. Ook voor de kustgebieden betekent dit dat de uitvoering van beleid en beheer zoveel mogelijk regionaal en gebiedsgericht wordt ingevuld, binnen nationale kaders.

De gedachte achter deze aanpak is dat als het Rijk meer op hoofdlijnen stuurt, andere overheden hun verantwoordelijkheden beter kunnen nemen en waarmaken. Deze overheden krijgen zo meer ruimte om in samenspel met andere overheden, maatschappelijke organisaties én lokale burgers en bedrijven effectieve oplossingen te bedenken, kansen optimaal te benutten en lokaal maatwerk te leveren . Zo ontstaat ook de ruimte om recht te doen aan de verschillen tussen de Wadden, de Hollandse kust en Zeeland.

Deze filosofie vergt een andere, maar nog steeds actieve, opstelling van het Rijk: minder regels opleggen, maar meer de helpende hand bieden, bijvoorbeeld door kennis over te dragen waarmee anderen eigen beleid kunnen maken of beleid kunnen uitvoeren. Natuurlijk zullen kwetsbare functies altijd om een mate van centrale regulering vragen, én om financiële steun door het Rijk. Maar als het om functies met veel

financieel-economische draagkracht gaat, zal het Rijk minder regelen en zal de rol van de markt ook groter zijn. .

Niet alles kan decentraal worden afgehandeld. De kust dient de nodige belangen die de regio overstijgen: de veiligheid van het achterland, natuurlijk, maar ook de bescherming van natuur en landschappelijke waarden. Daarom is de kust onderdeel van de nationale Ruimtelijke Hoofdstuctuur (RHS) die in de Nota Ruimte is benoemd. In RHS-gebieden is het Rijk nadrukkelijk betrokken bij concrete ruimtelijke inrichtingsvraagstukken, waar vaak ook grote investeringen mee samenhan-

De praktijk: Decentralisatie ruimtelijk beleid

Uitvoering van allerlei soorten beleid wordt in Nederland meer en meer overgelaten aan decentrale overheden. Zo ook het ruimtelijk beleid. Het Rijk streeft beleidsdoelen na door gewenste ontwikkelingen te stimuleren, in plaats van beperkingen te stellen en met sancties af te dwingen. Een voorbeeld van die aanpak is het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Het Rijk stelt geld beschikbaar voor de verbetering van ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied; om hier aanspraak op te maken moeten provincies een samenhangend meerjarenprogramma opstellen voor de invulling van landelijk beleid. Deze filosofie wordt ook op regionaal niveau toegepast. In Zeeuws-Vlaanderen lopen bijvoorbeeld pilotprojecten op het gebied van 'ontwikkelingsplanologie', waarbij de overheid zich opstelt als een constructieve partner van ondernemende mensen en bedrijven.

gen. In die gevallen hanteert het Rijk als doelstelling voor de kust: "waarborging van veiligheid tegen overstromingen vanuit zee, met behoud van de (inter)nationale waarden, waarbij gebiedsspecifieke identiteit een belangrijke kernkwaliteit is".

Mede daarom levert het Rijk bijvoorbeeld een belangrijke bijdrage aan de planstudies voor versterking van zwakke schakels in de kust. Hierbij zijn immers zowel de veiligheid van het achterland als de ruimtelijke kwaliteit van de RHS in het geding.

Tenslotte is het Rijk ook zelf als beheerder verantwoordelijk voor bepaalde wateren, zoals de Noordzee, waarvoor in 2005 een Integraal Beheerplan is uitgebracht.

Uitvoering van geïntegreerd beheer: Zacht waar het kan, hard waar het moet

Een belangrijke keuze met implicaties voor geïntegreerd beheer is om de veiligheid van de kust zoveel mogelijk met 'zandige' maatregelen te waarborgen en zo min mogelijk met harde infrastructuur. De Derde Kustnota vat dit samen met 'zacht waar het kan, hard waar het moet'.

Al sinds 1990 is 'dynamisch handhaven' van de kust het credo. Daarbij wordt structurele erosie tegengegaan door de kustlijn met zandsuppleties op zijn plaats te houden. Door de regelmatige suppleties is op veel plaatsen langs de kust het strand zelfs breder geworden. Sinds 2001 wordt ook het zandverlies op de vooroever, onder water, gecompenseerd met suppleties. Met deze aanpak zijn op de lange termijn zowel de veiligheid van de kust, de verschillende gebruiksfuncties én de natuurlijke dynamiek van het systeem het best gediend.

Bij het samenstellen van een suppletieprogramma werkt het Rijk nauw samen met provinciale overlegorganen voor de kust, waarin ook natuur- en waterkeringbeheerders vertegenwoordigd zijn. Deze partijen ondersteunen in hun dagelijks beheer het 'dynamisch handhaven' door natuurlijke processen van zandverstuiving waar mogelijk vrij baan te geven.

De Nota Ruimte bevestigt deze aanpak en voegt er een drietrapsstrategie aan toe voor het beheer van het *kustfundament* dat de 'drager' is van alle aan de kust toe-

gekende functies, en waarin volgens de Nota Ruimte naar geïntegreerd beheer gestreefd moet worden. De drie stappen in deze uitvoeringsstrategie zijn:

1. De zandvoorraad op peil houden en ongehinderd transport van zand langs en dwars op de kust mogelijk maken.

2. Als een ingreep noodzakelijk is, deze zoveel mogelijk met zandige maatregelen realiseren.

3. Alleen in het uiterste geval zand met harde constructies vastleggen.

Publiek en belangenorganisaties

Een belangrijke voorwaarde voor succesvol geïntegreerd beheer is bewustzijn van de verschillende belangen in de kustzone en draagvlak voor een eerlijke afweging ervan. Verschillende belangenorganisaties rond de Nederlandse kust spelen hier een belangrijke rol in doordat ze, deels met subsidies van de overheid, tal van activiteiten en voorlichtingsmaterialen ontwikkelen. Dit varieert van een jaarlijks evenementenprogramma (de Week van de Zee) tot een website met educatieve materialen (www.kustwijzer.nl) en een nieuwsbrief over allerlei actuele zaken rond kust en Noordzee.

Dezelfde organisaties spelen ook een rol bij de voorbereiding van kustbeleid en bij de uitvoering van planstudies en projecten. Hetzelfde geldt voor private organisaties als de Vereniging Natuurmonumenten en het Wereld Natuur Fonds, die soms een eigen overkoepelende visie op kust en Noordzee hebben. Voor de Wadden hebben belangenorganisaties uit Nederland, Duitsland en Denemarken zelfs een grensoverschrijdende visie uitgewerkt op de uitvoering van geïntegreerd kustzonebeheer.

Op regionaal en lokaal niveau worden ook individuele burgers en lokale actiegroepen bij planvorming betrokken, onder meer via informatieavonden en inspraakbijeenkomsten.

Internationaal overleg

Alle Europese kuststaten staan voor de opgave om te komen tot geïntegreerd beheer. Door samen te werken in bijvoorbeeld de Interreg-projecten en het EUROSION-project wisselen Nederland en omliggende kuststaten ervaringen uit. Hetzelfde gebeurt via de Europese expertgroep, regulier overleg tussen de Noordzeelanden en de jaarlijkse bijeenkomst van Noordzeekustbeheerders (North Sea Coastal Managers Group).

Kustfundament: land en zee

Belangrijk voor de toekomst van geïntegreerd kustzonebeheer is dat het begrip kust breed wordt opgevat, zoals in de Nota Ruimte is gebeurd. Om te benadrukken dat de kust één dynamisch systeem is, waarbinnen functies op elkaar worden afgestemd en waarbinnen samenhangend beheer noodzakelijk is, wijst de nota ook een ruimtelijk begrensde 'kustfundament' aan. Dit omvat het gehele zandgebied, nat én droog, dat als geheel van belang is als drager van functies in het kustgebied. Het Rijk waarborgt voor de realisatie van een duurzame veiligheid tegen overstromingen vanuit zee, dat in het kustfundament voldoende ruimte beschikbaar is en blijft voor de versterking van de zeewering. Aan de zeezijde wordt dit kustfundament begrensd door de doorgaande NAP -20m lijn (20 meter onder Normaal Amsterdams Peil). Aan de landzijde omvat het kustfundament alle duingebieden én alle daarop gelegen harde zeeweringen. Bij smalle duinen en dijken is de landwaartse begrenzing de grens van de waterkering, uitgebreid met de ruimtereservering voor tweehonderd jaar zeespiegelstijging. Als de duinen breder zijn dan de waterkering valt de grens in de praktijk samen met de grenzen van Natuurbeschermingswetgebieden, de Ecologische Hoofdstructuur en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. De provincies en gemeenten leggen de definitieve landwaartse begrenzing van het kustfundament vast in streek- en bestemmingsplannen, in overleg met de beheerders van de zeewering.

Maatregelen voor uitvoering van de nationale strategie en te verwachten effecten

Omdat de uitvoering van een strategie voor geïntegreerd beheer van kustgebieden in Nederland verweven is met het uitvoeringsprogramma van de Nota Ruimte, worden hiervoor geen nieuwe, extra maatregelen geïdentificeerd. Regelmatige toetsing aan de hand van de duurzaamheidsindicatoren kan een adequaat middel zijn om te monitoren of deze aanpak effect sorteert. De verwachting is dat de in hoofdstuk 2 gesignaleerde trends zich de komende jaren zullen voortzetten.

De praktijk: Langetermijnvisie Schelde

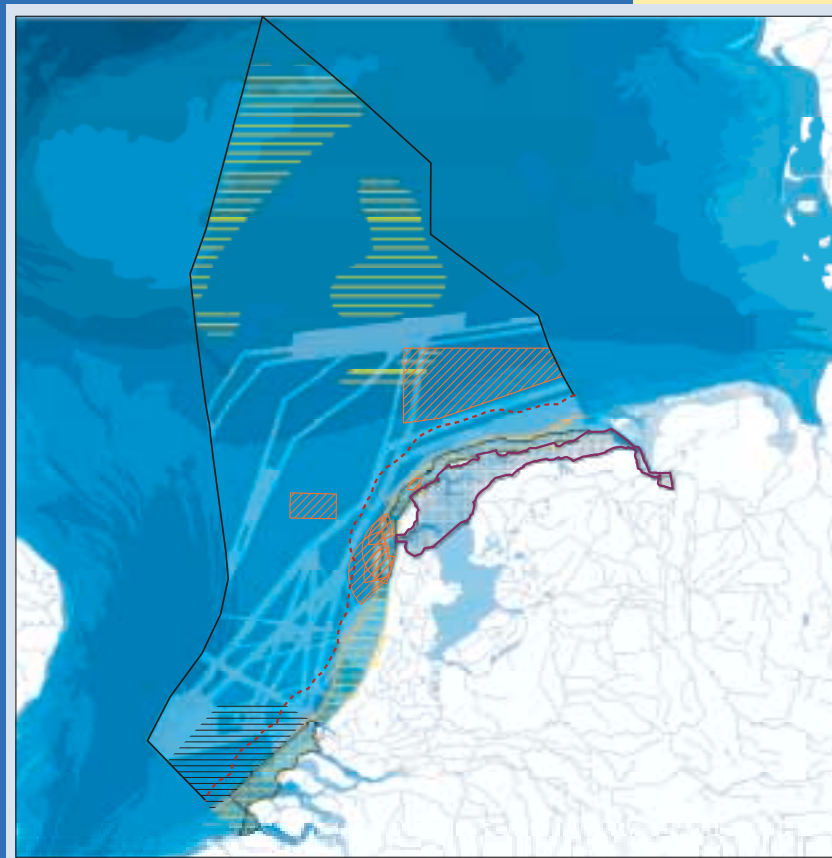
In 2000 hebben Nederland en Vlaanderen een gezamenlijke visie bepaald op het beheer van de Schelde tot 2030. Daarin komen verschillende functies aan bod: bereikbaarheid van de Scheldehavens (vooral Antwerpen), bescherming tegen overstroming en behoud van natuurwaarden (het dynamische meergeulenstelsel en de aanwezige estuariene habitats en soorten). Inmiddels is ook uitgewerkt welke maatregelen hier de komende vijf jaar voor nodig zijn. Er lopen planprocedures voor verruiming van de vaargeul en voor projecten op het gebied van natuurontwikkeling en veiligheid, waarbij 'ruimte voor de rivier' een belangrijk principe is. Nederland en Vlaanderen hebben daarnaast afgesproken dat alle toekomstige besluiten onderbouwd moeten kunnen worden door een gezamenlijk, langlopend onderzoeks- en monitoringsprogramma. Gewerkt wordt bijvoorbeeld aan een gemeenschappelijk beoordelingskader, informatiemanagement, modellen voor slib- en morfologische dynamiek en aan eenduidige habitateisen voor estuariene vissoorten.

Integraal beheerplan Noordzee 2015

In 2005 heeft het Rijk een integraal beheerplan voor de Noordzee opgesteld. Daarin wordt een overzicht gegeven van al het nationale en internationale beleid voor de Noordzee, en van de consequenties hiervan voor het beheer van de Noordzee in de komende tien jaar. Doel van dit beheerplan is "een gezonde, veilige en rendabele zee". Volgens het IBN2015 is de komende tien jaar voldoende ruimte op de Noordzee beschikbaar om de verschillende functies naast elkaar te ontwikkelen. Het Rijk houdt hier grip op via vergunningverlening aan de hand van een integraal afwegingskader. In het IBN2015 worden ook enkele gebieden met bijzondere ecologische waarden geïdentificeerd, waaronder een deel van de kustwateren. Natuurwaarden krijgen hier extra bescherming, en Nederland is van plan deze bescherming ook internationaal (EU en OSPAR) te verankeren.

Kaart uit de Nota Ruimte die de zonering van het ruimtegebruik van de Noordzee weergeeft (Nota Ruimte 2005).

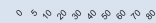

PKB - kaart 10: Noordzee en Waddenzee

- doorgaande NAP -20m lijn
- - - 12-mijlszone, tevens uitsluitingsgebied windenergie (met uitzondering van de windturbineparken ter hoogte van Egmond (Near Shore windpark), IJmond en Maasvlakte).
- ☐ scheepvaartroutes (incl. aanloop- en ankergebieden), tevens uitsluitingsgebied windenergie
- ▨ defensie-restrictiegebied, tevens uitsluitingsgebied windenergie
- ▨ reserveringsgebied beton- en metselzand, tevens uitsluitingsgebied windenergie
- ▨ indicatief begrensde gebied met bijzondere ecologische waarden
- ☐ Vogel- en Habitatrichtlijngebieden
- ☐ PKB-gebied conform vigerende PKB-Nota Waddenzee 1993

ondergrond

diepte in m t.o.v. LLWS (Laag Laag WaterSpring):

☐ grens Exclusieve Economische Zone (EEZ)

(1:2.000.000)

0 12,5 25 50 75 100 km

Het kaartbeeld betreft een indicatieve weergave van de in de legenda vermelde eenheden.

EUROSION

Een van de grootste bedreigingen voor de Europese kusten is erosie. Oprukkende verstedelijking, afnemende sedimentaanvoer en teruglopend areaal aan beschermd natuurgebied zijn hier in belangrijke mate debet aan. In 2004 concludeerde het project EUROSION dat ingrepen vaak onnodig veel effect hebben op de kust doordat bij het ontwerp niet voldoende rekening wordt gehouden met de extra erosie die de ingreep veroorzaakt. En als wél rekening wordt gehouden met erosie, zijn de tijds- en ruimtete horizon zo beperkt dat eventuele 'oplossingen' het probleem eigenlijk alleen maar verplaatsen. Uit EUROSION kwamen vier aanbevelingen naar voren:

- waarborg de veerkracht van de kust en de kennis daarover;
- benoem bij een ingreep duidelijk wie verantwoordelijk is voor wat en wie eventuele risico's voor zijn rekening neemt;
- zorg daarbij voor een eerlijke verdeling van rechten en plichten;
- vergroot begrip en kennis van erosie via eigentijdse informatievoorziening.

Interreg: internationale samenwerking op subnationaal niveau

Europese lidstaten werken niet alleen op nationaal niveau samen. Vooral binnen het Interreg-programma van het Europese structuurfonds werken wisselende combinaties van regionale overheden uit het Noordzeegebied aan deelaspecten van geïntegreerd kustzonebeheer:

NORCOAST: planning en het beheer van kustzone

SAIL: ontwikkeling van de kust- en zeegebonden economie

COMRISK: onderlinge vergelijking van huidige strategieën voor hoogwaterbescherming

SAFECOAST: mogelijke toekomstige strategieën voor hoogwaterbescherming

COMCOAST: een andere inrichting van de waterkeringszone

MESSINA: methoden voor kosten-batenanalyse kusterosie

TIME2C: verkenning samenwerking onder nieuwe structuurfondsen (2007) door bundelen ervaringen met Interreg III

Literatuur

- ① Tradities, Trends en Toekomst, Derde Kustnota. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 2000.
- ② Europese Aanbeveling voor de uitvoering van geïntegreerd beheer van kustgebieden. Europees Parlement en de Raad van Europa, 2002.
- ③ Inventarisatie en vergelijking van kustzonegerelateerde onderwerpen in streekplannen. Resource Analysis in opdracht van RIKZ, RA/02-584, december 2002.
- ④ Kust in Kader? Opvattingen over integraal kustzonebeleid. Universiteit Utrecht in opdracht van RIKZ, RIKZ/V/2003.103x, maart 2003.
- ⑤ Integraal kustbeheer: een inventarisatie van nationaal en Europees beleid en regelgeving. KPMG BEA in opdracht van RIKZ, januari 2004.
- ⑥ In de geest van Europa? Vijf Nederlandse kustprojecten belicht vanuit de Europese Aanbeveling betreffende de uitvoering van een geïntegreerd beheer van kustgebieden. Copernicus Institute, Universiteit Utrecht, in opdracht van RIKZ, juli 2005.
- ⑦ Nota Ruimte. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, 2005.
- ⑧ Duurzaamheidsindicatoren voor de Nederlandse kust. Vlaams Instituut voor de Zee, maart 2006 – nog af te ronden.
- ⑨ Naar integraal kustzonebeleid. Beleidsagenda voor de kust, 2002.

DUURZAAMHEIDSINDICATOREN voor geïntegreerd beheer van kustgebieden. Opgesteld door de Europese Commissie

Indicators	Measurements
1 Demand for property on the coast	– Size and proportion of the population living in the coastal zone – Value of residential property
2 Area of built-up land	– Percent of built-up land by distance from the coastline
3 Rate of development of previously undeveloped land	– Area converted from non-developed to developed land uses
4 Demand for road travel on the coast	– Volume of traffic on coastal motorways and major roads
5 Pressure for coastal and marine recreation	– Number of berths and moorings for recreational boating
6 Land take by intensive agriculture	– Proportion of agricultural land farmed intensively
7 Area of semi-natural habitat	– Area of semi-natural habitat
8 Area of land and sea protected by statutory designations	– Area protected for nature conservation, landscape and heritage
9 Effective management of designated sites	– Rate of loss of, or damage to, protected areas
10 Change to significant coastal and marine habitats and species	– Status and trend of specified habitats and species – Number of species per habitat type – Number of Red List coastal area species
11 Loss of cultural distinctiveness	– Number and value of sales of local products with regional quality labels or European PDO/PGI/TSG
12 Patterns of sectoral employment	– Full time, part time and seasonal employment per sector – Value added per sector
13 Volume of port traffic	– Number of incoming and outgoing passengers per port – Total volume of goods handled per port – Proportion of goods carried by short sea routes
14 Intensity of tourism	– Number of overnight stays in tourist accommodation – Occupancy rate of bed places
15 Sustainable tourism	– Number of tourist accommodations holding EU Eco-label – Rate of overnight stays to number of residents
16 Quality of bathing water	– Percent of bathing waters compliant with the guide value of the European Bathing Water Directive
17 Amount of coastal, estuarine and marine litter	– Volume of litter collected per given length of shoreline
18 Concentration of nutrients in coastal waters	– Riverine and direct inputs of nitrogen and phosphorous to inshore waters
19 Amount of oil pollution	– Volume of accidental oil spills – Number of observed oil slicks from aerial surveillance
20 Degree of social exclusion	– Indices of multiple deprivation by area
21 Relative household prosperity	– Average household income – Percent of population with a higher education qualification
22 Number of second homes	– Ratio of first to second homes
23 Fish stocks and fish landings	– State of the main fish stocks by species and sea area – Recruitment and spawning stock biomass by species – Landings and fish mortality by species – Value of landings by port and species
24 Water consumption	– Number of days of reduced supply
25 Sea level rise and extreme weather conditions	– Number of 'stormy days' – Rise in sea level relative to land
26 Coastal erosion and accretion	– Length of protected and defended coastline – Length of dynamic coastline – Area and volume of sand nourishment
27 Natural, human and economic assets at risk	– Number of people living within an 'at risk' zone – Area of protected sites within an 'at risk' zone – Value of economic assets within an 'at risk' zone

PROCESINDICATOREN om de voortgang van de implementatie van geïntegreerd beheer van kustgebieden te meten. Opgesteld door de Europese Commissie.

Phase	Action	Description
I Laying the basis for ICZM	1	Aspects of coastal management are taking place.
	2	Decisions about planning and management on the coast are governed by general legal instruments.
	3	Aspects of the coastal zone, including marine areas, are regularly and routinely monitored.
	4	Planning on the coast includes the provision, where appropriate, for the protection of natural areas.
	5	Funding is generally available for the implementation of coastal management plans.
II A framework for ICZM exists	6	Existing instruments are being adapted and combined to deal with planning and management issues on the coast.
	7	Ad hoc demonstration projects are being carried out that contain recognisable elements of ICZM.
	8	A formal 'state of the coast' report has been written with the intention of repeating the exercise every 5 or 10 years.
	9	A coastal management plan, embracing a long term perspective, has been developed, with relevant issues identified and an implementation strategy drawn up and adopted.
	10	An ICZM strategy (including the marine environment) has been produced which takes into account both the inter-dependence and disparity of natural processes and human activities.
	11	A sustainable development strategy is in place which includes the precautionary principle and an eco-systems approach, and which treats coastal areas as distinct and separate entities.
III Vertical and horizontal integration exists between coastal planning and management agencies. Most of the time, decision-making includes relevant stakeholders and coastal communities	12	All relevant parties concerned in the ICZM decision-making process have been identified and involved.
	13	Sufficient human resources, with a specific responsibility for ICZM, are placed at each administrative level from national government to coastal municipality.
	14	An adequate flow of relevant ICZM information from the national to the local authority, and back again, is reaching the most appropriate people at each administrative level.
	15	There is sufficient support and involvement of the relevant administrative bodies, nationally, regionally and locally, to allow and improve co-ordination.
	16	Examples of best ICZM practice are available and being used for specific solutions, and flexible measures, to ensure the diversity of Europe's coasts.
	17	Scientific and technical information is being made available in a form understandable to lay people without losing its coherence and validity.
	18	Adequate mechanisms are in place to allow the general public to take a participative and inclusive (as opposed to consultative) role in ICZM decisions.
	19	Routine (rather than occasional) co-operation across local, regional or national boundaries is occurring.
	20	An efficient means to resolve conflicts between stakeholders is in place.
	21	A comprehensive set of indicators is being used to assess whether or not the coast is moving towards a more sustainable situation..
IV Efficient, adaptive, participatory, integrative planning and management is in place	22	A long-term financial commitment is in place for the implementation of ICZM.
	23	An assessment of progress towards meeting sustainability goals is being made continuously.
	24	Monitoring of the coastal zone sees a positive trend towards greater sustainability of coastal resources, an improvement in the state of the coast and in coastal habitats and biodiversity.
V Full implementation of ICZM	25	All of the above actions have been implemented with problem areas given special attention.
	26	Re-evaluation of progress in implementing ICZM begins again automatically.

colofon

Deze rapportage is een gezamenlijke uitgave van het ministerie van Verkeer en Waterstaat, het ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en het ministerie van Economische Zaken.

December 2005

Teksten

Hermine Erenstein, Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee
Hans Balfoort, DG Water, Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Tekstredactie en productiebegeleiding

Direct Dutch Publications, Den Haag

Vormgeving

Gerard Bik BNO, Den Haag

Druk

Drukkerij Artoos Nederland, Rijswijk

Illustraties

Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ): grafieken p. 9
Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Kust en Zee (RIKZ): p. 16, 17
Ministerie van VROM: kaart p. 19

Foto's

Ministerie van VROM: – Menno Kuiper: omslag links en rechts,
p. 2, 8, 10 boven, 10 midden, 11 en 18
– Rob Poelejee: omslag linksmidden,
p. 7 en 20

Rijkswaterstaat, RIKZ: p. 4, 5, 9, 10 onder, 12

Meer informatie

RWS RIKZ
Postbus 20907
2500 EX Den Haag

www.kustzonebeleid.nl

